

Albert Jané

David Pagès i Cassú

Albert Jané i Riera (Barcelona, 1930), escriptor, lingüista i traductor, és un dels qui fan bones aquelles dites que associen les persones sàvies amb els adjectius modest, senzill i tenaç.

Estudià peritatge mercantil, però aviat es decantà per l'escriptura i la gramàtica. També s'interessà per la docència. Formà part de les primeres fornades de professors de català de la postguerra.

Si una llengua fos un oceà, Jané hauria navegat pràcticament en totes les seves aigües. L'estudi de la gramàtica i la precisió del llenguatge, en el coneixement del vocabulari genuí, han estat centres d'estudi molt importants en la seva obra. És autor de diferents

llibres i opuscles, entre els quals hi ha quatre gramàtiques i el *Diccionari de sinònims*; ha fet nombroses traduccions o adaptacions de contes, faules, llegendes, narracions populars, rondalles, pel·lícules... per a adolescents; ha escrit milers d'articles per a diferents mitjans de comunicació... I ha conreat gairebé tots els gèneres literaris. Té una especial predilecció pel dietari i pels aforismes.

La revista *Cavall Fort* és la nineta dels seus ulls. Hi ha estat vinculat durant molts anys i la dirigí entre el 1979 i el 1997. Des de l'any 2000 forma part de la Secció Filològica de l'IEC. Entre els anys 2015-2019 fou president del Consell Supervisor del Termcat. Compta amb nombrosos premis i reconeixements.

L'abril passat aparegué el llibre miscel·lani *El Barrufet Gramàtic. Homenatge a Albert Jané* (Editorial Base), coordinat per Jordi Manent, amb escrits de personalitats que coneixen molt bé les seves aportacions a la llengua i la cultura catalanes. L'excusa ha estat el norantè aniversari del mestre, però, no cal dir-ho, de motius per a fer-lo, n'hi havia a balquena. El volum es presentà el propassat dijous 9 de juliol, al pati de l'IEC, en un acte presidit per Mariàngela Vilallonga, consellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Sou capaç de viure sense internet, correus electrònics, xarxes socials... Deveu ser un dels pocs homes «lliures» que deuen quedar en aquesta societat que ens ha tocat de viure.

Segurament. Sí, en sóc capaç, perfectament capaç. A casa estic envoltat de llibres i papers. Em passo els dies llegint-ne i mirant-ne, tret de quan m'haig de fer el dinar, és clar. Ja sóc molt gran i em fa mandra de connectar-me a internet. Potser faig mal fet, pels seus avantatges i per tot el que comporta, però, de moment, en quedo al marge. Ara bé, escric amb l'ordinador... i, també, a mà. No vaig tenir més remei que substituir la màquina d'escriure, perquè cada cop era més difícil trobar les peces de recanvi necessàries per a mantenir-la en funcionament.

Vàreu néixer a Barcelona pocs anys abans de la guerra, el 1930. Parleu-nos una mica de la vostra infantesa.

Tinc un record molt vague i imprecís de la mort del

president Macià, el dia de Nadal de l'any 1933. La meva infantesa va ser marcada per la guerra, naturalment. Vaig anar a una petita escola de barri, en un pis, on vaig aprendre a llegir. Vaig passar bona part de la guerra a Santa Maria de Vilalba (dit també el carrer del Suro), llogarret agregat al municipi d'Abrera (Baix Llobregat). Hi vaig fer vida de camp. Recordo el bombardeig del 1938, a Barcelona, on havíem anat a passar un temps amb motiu de la mort del meu oncle. A la postguerra vaig anar a una escola de l'Ajuntament de Barcelona.

Algun cop us hem sentit dir que enyoreu el passat...

El passat sempre s'enyora, perquè hi ha moments bons, però procuro no enyorar-lo gaire. Dels anys cinquanta, hi ha gent que en parla com si els haguéssim viscuts amargats i tristos. Evidentment que estàvem marcats pel franquisme, però teníem les nostres vies d'escapament: anàvem a muntanya, llegíem llibres... de Verdaguier, Maragall, Carner... De la nostra manera ens divertíem molt i érem feliços. La dictadura no va aconseguir estupiditzar-nos, com ens volen fer creure alguns. No ho va aconseguir, no.

Amb motiu d'una pel·lícula rodada l'any 1926, escrivíeu el següent en un dels vostres dietaris: «Devia ser un moment meravellós. Sabien que la Dictadura no podia durar, i tota aquella gent treballava amb entusiasme, amb fe en el país. I quin esplet de gent il·lustre: escriptors, humanistes, lingüistes, pintors, músics, escultors, arquitectes... tots treballant amb vista a un ideal comú. Quina diferència d'ara.»

Era una època en què hi havia molta il·lusió i, en nombrosos sectors, molt d'entusiasme. En les últimes dècades, malgrat el Procés, aquells nexes d'unitat i d'ideal comú no s'han recuperat del tot.

Teniu algun referent que us hagi marcat de manera especial en la vostra vida? I alguna data?

Una de les persones que em van marcar és Enric Moreu-Rey, filòleg i escriptor. Va ser professor meu de francès i em va ensenyar moltes coses. Quant a dates, la del 20 de novembre de l'any 1975. Me'n recordo molt bé per tot el que va significar.

Resseguint la vostra biografia, una de les primeres dades que hi apareixen és que estudiàreu peritatge mercantil...

La meva família era molt modesta, marcada per les

privacions econòmiques. A quinze o setze anys, la meva preocupació era guanyar diners. No tenia ni cinc. D'estudis universitaris, a casa meva no me'n podien donar, però sí que varen fer un esforç per pagar-me els estudis de peritatge mercantil, que eren més assequibles i que facilitaven que es pogués aconseguir un lloc de treball. I així, a setze anys acabats de complir, vaig entrar en una oficina bancària. Era l'any 1946 i m'hi vaig estar fins al 1963.

Aviat, però, us decantàreu per l'escriptura i la gramàtica...

Sí, però l'interès per aquestes facetes no em va venir de cop sinó perquè ja havia llegit i escrit molt; poesies, per exemple.

I també us interessàreu per la docència. L'any 1958 impartíreu la primera classe. Devíeu ser de les primeres fornades de professors de català de la postguerra?

Bastant aviat, sí. Tenies la necessitat de fer coses. Hi havia quelcom que t'empenyia a fer-les. En Joan Triadó ens va donar una empenya. Ens formàvem amb les sessions que ell impartia al seu domicili. Se'm va presentar l'ocasió de fer classes al local del Cercle Sardanista

de la plaça del Pi de Barcelona. I així va ser com vaig començar a fer-ne. M'hi vaig atrevir. I és que, sobretot, vaig aprendre català ensenyant-ne. Vaig ser el meu millor alumne. Hi havia l'obligació de no dir cap disbarat i, per tant, t'havies de documentar bé.

Col·laboràreu del 1976 al 1985 en el diari *Avui* amb la columna diària «El llenguatge, articles sobre qüestions de llengua», que reuníreu en quatre volums. També n'havíeu escrit, anteriorment, per al setmanari *Tele/Estel* durant tres anys... Tot plegat devia ser un magnífic exercici d'aprenentatge, estudi i reflexió.

Sí, una bona experiència. El fet d'haver d'escriure una columna de llenguatge cada dia per a l'*Avui* durant un temps tan llarg va ser un exercici que em va exigir molt. Ara bé, la persona que va treure més profit d'aquests articles vaig ser jo mateix, perquè m'obligava a estudiar, a consultar, a buscar informació, a reflexionar... Em demanava una certa introspecció. I, és clar, havies de procurar no dir cap disbarat.

La revista *Cavall Fort*, de la qual fóreu redactor (1963-1979) i director (1979-1997) i amb la qual continueu vinculat, deu ser una de les ninetes

---

El fet d'haver d'escriure una columna de llenguatge cada dia per a l'*Avui* durant un temps tan llarg va ser un exercici que em va exigir molt.

---

dels vostres ulls...

Sí, i tant! A *Cavall Fort* hi he fet de tot, des de traçar paquets fins a dirigir-la. Hi continuo vinculat, però ara ja no hi col·laboro. Em vaig jubilar com a director el 1997 i, de llavors ençà i fins fa poc, hi he anat col·laborant.

Podem dir que la influència de *Cavall Fort* ha estat semblant a la de la revista *En Patufet* d'abans de la guerra...

En certa manera, sí. S'ha de dir, però, que abans de la guerra no hi havia moltes de les possibilitats que tenim avui dia: televisió, mòbils, xarxes socials... *En Patufet* agafava molta gent...

El vostre model de llengua és el de *Cavall Fort*...

Exactament, sí. L'idioma té moltes possibilitats, que cal anar explorant. Vaig procurar crear-hi un model de llengua que es basés en l'estricta correcció lingüística i que, alhora, estigués desproveït d'artifici; és a dir, assequible, correcte i natural. Poc o molt, em sembla que ho vaig aconseguir.

Les vostres gramàtiques i el vostre diccionari de sinònims han fet, i continuen fent, molt bons serveis a la llengua.

De gramàtiques, n'he escrites i publicades quatre. Amb el *Diccionari català de sinònims* he tingut una gran satisfacció. Està penjat en línia... i em consta que cada any rep moltes —moltíssimes— visites i consultes: l'última vegada em van dir que en un any n'havia rebut tres milions.

En la vostra obra, heu tingut present el públic adult, però també, i de manera molt especial, el públic infantil...

La meua obra, en bona part, obeeix a encàrrecs que m'han fet i que he acceptat. Llavors, per iniciativa pròpia, també hi ha la meua obra personal i literària, que va adreçada majoritàriament a un públic adult. La novel·la *Calidoscopi informal* n'és un exemple.

Sou membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. Heu estat president del Consell Supervisor del Termcat. Què us agradaria fer, que encara no hàgiu fet?

No tinc pendent res, pobre de mi! No m'hauria esperat mai que m'haguessin fet membre de la Secció Filològica de l'IEC. El meu perfil és singular, perquè els camps dels quals procedixo són diferents dels de la majoria, però m'hi sento molt ben acollit. M'han tractat sempre molt bé. Ara que estem confinats (maig 2020), enyoro les reunions presencials de la Filològica...

A la Secció Filològica hi deu haver acords fàcils i discrepàncies de diferent gruix, com a tot arreu...

Sí, com és natural. Dins la Secció Filològica em limito a opinar, a escoltar i a defensar els meus punts de vista. Hi ha companys que tenen opinions diferents de les meves. Amb això dels diacrítics, per exemple, no era partidari d'un canvi tan radical. Ara bé, s'ha de ser conseqüent. Les opinions s'han de manifestar dins de les comissions de treball i, a partir d'aquí, cal minimitzar les discrepàncies, arribar a acords i assumir-los. De portes enfora, no critico res de l'Institut.

Vós mateix suggeríreu a Joan Solà que fos Josep Ruaix qui corregís la *Gramàtica del català contemporani*, com així va ser...

Exactament, sí. I n'estic molt satisfet. En Joan Solà m'ho va proposar a mi i jo li vaig suggerir que ho fes en Josep Ruaix. Va quedar parat, però va acceptar el suggeriment. En Ruaix, no cal dir-ho, va complir l'encàrrec d'una manera molt satisfactòria. Tot plegat va fer evident que, malgrat les discrepàncies que hi pot haver entre lingüistes, no fem clans i anem a l'una. És important que la gent vegi que tots podem opinar, dir-hi la nostra, però que és molt més important el que ens uneix que no pas el que ens separa.

Hem recuperat un text de Joan Triadú del 2007 en què deia el següent: «Per a Albert Jané, en el seu viure i en els seus dietaris, “pàtria” i “llengua” són el mateix.» Pàtria i llengua són sinònims?

Per a mi, sí. Exactament. Ho va encertar. No entenc l'actitud dels que defensen el país i, en canvi, no defensen la llengua, o no ho fan prou.

Ja que parlem de pàtria i llengua, els principatins, la mirada, la tenim prou oberta a la resta dels Països Catalans?

Jo crec que sí. Cada vegada hi mirem més, més que abans. A la Secció Filològica, per exemple, hi ha un bon nombre de valencians, de balears... En certs nivells, en certs ambients, s'ha avançat. I tant que sí! No és com era fa cinquanta anys.

Al vostre entendre un dietari s'ha de caracteritzar «molt especialment pels fets concrets i els detalls que determinen i individualitzen cada dia i li donen una fesomia pròpia per les circumstàncies que afecten l'autor, malgrat que sovint puguin ser perfectament banals, i molt especialment pel reflex del pas del temps».

La principal qualitat d'un dietari és el reflex del pas del temps. Aquesta és la idea bàsica d'un dietari. La Fina Rifà, la il·lustradora, un dia em va dir que llegint els meus dietaris s'adonava de com el temps passava.

Va ser el millor elogi que em podien fer. N'hi ha que són purament intel·lectuals, com ara els de Pere Gimferrer, Àlex Susanna... És una opció que respecto, però que no comparteixo.

També teniu una predilecció especial pels aforismes. Fa pocs mesos van sortir publicats *Els aforismes del notari Vilamitjana...*

L'aforisme és un proverbi intel·lectualitzat. Tenen un ensenyament moral. En poques paraules poden dir moltes coses. Expressen el sentit de la realitat. En un aforisme, la ironia i el sobreentès hi solen tenir un paper. L'autor els hi aboca. I això és una de les característiques que els diferencien dels refranys populars.

Parleu-nos de la vostra faceta poètica.

En tinc molta, de poesia. De jove, en feia molta. No he tingut mai gaire ocasió de publicar-la. Tot i així, en els anys cinquanta, a Perpinyà, ja van sortir publicats alguns poemes en la revista *Tramuntana*, en què intervenia Antoni Cayrol (Jordi-Pere Cerdà).

També, en *El Pont*, que editava Miquel Arimany, a Barcelona. N'hi ha molts, de poemes. Tinc poques pretensions. Un s'ha de resignar a ser un de tants.

Així mateix heu conreat el conte i la novel·la. Potser ja només us falta el teatre, l'assaig...

El Calidoscopi informal és una novel·la molt especial. De teatre, he escrit algunes peces curtes de caire infantil. D'assaig, no n'he fet.

Us agrada molt l'excursionisme. Per què a tants lingüistes els agrada l'excursionisme?

Sí, m'agrada molt. Hi ha una connexió òbvia entre terra, país, llengua...

Si vingués un amic vostre d'un altre país, on el portaríeu?

Al Puigsacalm. És un lloc d'una gran bellesa.

I la sardana? Sabem que també en sou un gran aficionat. Quan va començar la vostra relació amb la nostra dansa?

És una relació molt llarga. La vaig conèixer de petit. Vaig començar a ballar sardanes ben aviat. N'he ballat durant molts anys i me les estimo molt! Hi ha peces d'una gran qualitat. Tinc una especial predilecció pels compositors Garreta, Morera, Serra... L'any 1970 vaig col·laborar en el llibre *La sardana* (1970). Actualment la nostra dansa està en decadència. Em fa l'efecte que els mitjans de comunicació la tenen

massa oblidada. I em dol, aquest oblit. S'haurien de poder sentir més sardanes pels mitjans de comunicació. Hi ha un complex, que no comparteixo, en relació amb la sardana.

Heu fet moltes coses en aquests noranta anys. Digueu-nos-en una de la qual estigueu especialment satisfet.

En general, del que he fet per la llengua, però he procurat no sobredimensionar-ho, perquè s'ha de ser humil, modest, naturalment. Penso que hi ha moltes persones que han fet coses més importants que no pas jo i que no són conegudes o bé ho són poc. Mirant les necrològiques, veus que n'hi ha que tenen un currículum extraordinari, la qual cosa et provoca tristesa per no haver-les conegut, però també alegria, perquè hi ha més gent de la que pensem que treballa pel país i per la llengua.

Que puguin venir molts anys més. Hi penseu, en la mort?

Saps que l'inevitable s'acosta, que la Dama pot tocar la porta en qualsevol

moment, però el cert és que no hi penso gaire.

Teniu prevista l'elaboració d'unes memòries?

No, els dietaris ja fan una mica aquesta funció.

Si enviéssiu una carta a Pompeu Fabra i la poguéssiu llegir, què li diríeu?

Li diria que ha estat honorat, que no ha estat oblidat i que la seva obra continua plenament vigent. Sense Fabra, jo, personalment, seria empleat de banca...

El vàreu arribar a conèixer?

No. Va morir l'any 1948. La premsa ho va silenciar del tot. Jo me'n vaig assabentar per una publicació, *Guia del sardanista*. Hi apareixia una nota breu amb tan sols aquestes paraules: «En memòria d'un il·lustre filòleg que ens acaba de deixar.» No en deia ni el nom.

Quina és l'actitud que hem de tenir amb la llengua?

D'optimisme tàctic. Les circumstàncies ens poden portar a ser pessimistes, però hem de ser optimistes. Ho defenso com a estratègia. Per principi. La llengua en sortirà més beneficiada. L'actitud és molt important.

El nostre agraïment per tanta feina i tan ben encaminada, benvolgut Albert! Que pugueu barrufar molts anys més!

Sense Fabra, jo, personalment, seria empleat de banca...
